

x

Književna poročila.

x

Drama «Vučina» je torej res dogodek, lep leposloven dogodek, ki zgrabi in te drži z močjo svoje umetniške vrednosti od začetka do konca; — je umetnina zelo napetega, vedradratičnega dejanja, mojstrsko prepletenega s psihološkimi momenti in z narodopisnimi epizodami.

Ta zares odrska drama mora v spretni režiji z igralci, ki bi se znali vživeti v svoje hvaležne vloge, imeti velik, pretresljiv uspeh. *Ivan Zorec.*

M. J. Lermontov: Junak našega časa. Prevel dr. Vladimir Borštnik. Izdala in založila Slovenska Matica. V Ljubljani 1921.

«Junak našega časa» je zadnji dve leti menda tretja knjiga dr. Borštnikovih prevodov. Po vsej svoji notranjosti je zopet delo istega delavca Borštnika, ki smo ga spoznali iz prvih dveh. Knjiga ima uvod, kakor prvi dve, uvod, ki je od konca do kraja varijacija neštetokrat napisanih splošnosti. Prevod pa je delo majhnega znanja in še manjšega čuta. Poznanje slovenščine je sila borno, — toda to je bilo že povedano. Tudi glede majhnega znanja ruščine morem spet samo ponavljati tisto, kar sem že izrekel pri prvih dveh knjigah. (Res je, da se je dr. Borštnikovo znanje ruščine za nekoliko oblik razširilo, toda pokazale so se tudi nove vrzeli.) Da pripomorem tistim, ki so prevod prebrali, pa si o Lermontovu niso na jasnem, vsaj v nekaterih slučajih do jasnosti, navedem nekoliko primerov:

Na 2. strani berem v zadnjem odstavku: «Veselilo ga je samo narisati sodobnega človeka, kakor ga on pojmuje in — v svojo in vašo nesrečo — kakoršnega se mu je prevečkrat pokazal. Tudi to bo: bolezen sem odkril, kako pa jo izlečiti, — to pa sam bog ve!» Da ne govorim o stilistični nerodnosti prvega stavka (ki ga navajam samo radi razumevanja). Kaj pomeni tisti: «Tudi to bo?» Kaj pa bo? — Mesto je dobeseden prevod izraza, ki pomeni približno: «Zame je dosti, da sem bolezen odkril, kako bi se pa ozdravila...» Na 3. strani stoji v 17. vrsti sledeč stavek: «na dnu pa se vije Aragva v objemu z drugo brezimno rečico, šumno drveč iz črne, ...» Tukaj se «šumno drveč» nanaša na subjekt Aragva, v resnici pa bi se moral izraz nanašati na brezimno rečico, «ki šumno drvi iz...» Zanimivo je mesto v 13. vrsti 11. strani: «Pravi pravcati glavorez vam je bil, sposoben na vse. Metal vam je čepico v polnem diru in streljal,» prevaja dr. Borštnik. Mesto je prevedeno zelo nesigurno in zato zelo previdno. Toda govorimo točno. Metati čepico v polnem diru poljubno kam, ne velja menda nikjer za posebno umetnost, zlasti pa ne na Kavkazu. Metati čepico v zrak in streljati v polnem diru vanjo, je večja umetnost, toda ljudje tega tudi na Kavkazu (ki je sicer zelo eksotična dežela) navadno ne delajo radi, ker bi bilo to predrago. Druge možnosti pa dr. Borštnikov prevod ne dopušča. Original pa pravi nekoliko drugače: «... vse je znal, ali pobrati čepico (s tal) v največjem diru, ali s puško streljati (vse je znal)». O teh mestih, ki sicer mogoče niso bogve kakšne važnosti za potek in razumevanje dejanja, govorim tako podrobno zato, ker bi rad pokazal, kako bi morala mislečega prevajalca že sama logika dotičnega mesta navesti na pravičen prevod. V tem oziru je z omenjenimi mesti sorodno tudi mesto na 16. strani v tretji vrsti od spodaj. Original pravi po zmislu sledeče: «... veš, njegova sablja je prava gurda. Pritakni ostrino k roki, sama se vpije v meso, takle oklep pa, kot ga imaš ti, je zanjo ravno toliko kot nič.» Prevajalec ni mesta popolnoma razumel, premislil ga pa tudi ni toliko, da bi bil videl, da je govor o oklepu v tesni zvezi z ostrino sablje. Zato je stavek raztrgal: «Pritakni ostrino k roki, sama se vpije v meso. Tak oklep, kot ga imaš ti, ni nič vreden.» S tem pa je pretrgal tok misli; to se pravi, mesto ni več organično. Kdor si bo mislil, da z navajanjem takih podrobnosti cepim dlako,

naj premisli in videl bo, da ravno take podrobnosti tvorijo umetnino, kakor stanična tkanina organizem. V isto skupino spadajo še sledeča mesta: na 175. strani pravi prevod v 9. vrsti: «njena obleka je bila precej lahka...» — original pa: «njena obleka je bila več kot lahka» (ker je dekle vedelo, da bo najbrže moralo v vodo!). Na strani 115. stoji v 17. vrsti: «kneginja mi jo je predstavila kot svojo sorodnico» — razume se, da se je zgodilo obratno: «kneginja me ji je predstavila kot svoji sorodnici». Na str. 125. berem v 18. vrsti: «lica so (ji) plamtela: žal mi je je bilo!» Položaj je obraten. Stati bi moralo: «lica so ji plamtela: smilil sem se ji.» On se je vendar smilil nji, zaradi svoje umrle «polovice duše». Za to govori tudi nadaljevanje: «Sočutje — čustvo, ki tako lahko obvlada vsako žensko, je zasadilo svoje kremplje v njeno srce.» Kako je mogoče premišljeno napisati tako mesto v eni sapi? In najmanj vsaj premišljeno mora biti vsako mesto tudi pri prevajanju. V končnem govoru med kneginjo in Pečorinom govori kneginja po prevodu na 175. str. v 12. vrsti med drugim sledeče: «Vse mi je povedala (hči namreč)... Vedno si mislim: Razodeli ste ji svojo ljubezen — ona vam svojo... No, bolna je...» itd. Kakšen zmisel naj ima tukaj ta «vedno si mislim»? Zakaj si kneginja vedno misli vse to, kar potem našteva? Odgovora si ne morem misliti, fraza je popolnoma brez potrebe na tistem mestu. Original mi stvar pojasni. Mesto se v njem glasi takole: «Vse mi je povedala.. mislim (vsaj), da vse...» — točno tako. Zdaj ni več treba male začetnice za prvim mnogotočjem izpreminjati v véliko, ni treba drugega mnogotočja izpreminjati v dvopičje in ni treba več odgovarjati na ono vprašanje, ker je mesto sedaj čisto jasno, in — kar je glavno — fraza je smotrna in nujna.

To so v glavnem slaba mesta, kjer gre predvsem za razumevanje momenta in šele v drugi vrsti za znanje ruščine. Naj navedem še par mest, katerih nepopolnost je posledica prevajalčevega pomanjkljivega jezikovnega znanja. Na str. 14. berem v 6. vrsti sledeč popis konja: «... močan od sile, jaši na njem makar 50 vrst.» — Stati bi moralo: «... in kakšna moč! zdrži ti magari 50 vrst dirke». Na str. 61. vrsta 21. prevaja dr. Borštnik ukrajinski izraz: «Pobigla v slobodku» z «Je zbežala v slobodko» mesto «Je skočila (za trenutek, po opravih) v slobodko». Na str. 106. stoji v 27. vrsti: «... v daljavi so kot srebrna rosa bliščale gore...» mesto «... v daljavi so kot srebrne čipke (franže) bliščale gore...» — Na 128. str. stoji v 3. vrsti od spodaj «njegova prozaična zunanost» mesto «njegova praznična zunanost». — Na str. 142. prevaja dr. Borštnik v 17. vrsti ruski «rosni večer» z «rožnati večer» — kakšen naj bi bil tak večer? — Na str. 183. napravi prevajalec iz preprostega stavka: «Gotovo je bil nabit, če je visel pri vzglavju» nekaj precej drugega: «Gotovo je bil nabit, če je visel navzdol s cevjo» itd.

V knjigi poleg vsega tega ne manjka lapsusov (vzrok jim more biti edinole površnost). Dr. Borštnik piše na primer: str. 11., vrsta 17., «drugi dan» mesto «drugo noč», potem str. 21., 6. vrsta, «v tvojih» mesto «v mojih rokah», str. 34., 14. vrsta, «na desno» mesto «na levo».

Na več krajih sem videl, da prevajalec izpušča po več besedi, včasih po cele stavke. Na strani 11. pa sta med 6. in 7. vrsto izpuščena kar dva odstava. Ne bom jih navajal, ker bi referat še bolj narastel.

Končno se vračam še enkrat k vprašanju slovenščine. Naštel sem menda sedemkrat prezoperno besedo «pravi pravcati» in vseh sedemkrat še ne na posebno odgovarjajočih mestih. Ta besedica mi je bila novo opozorilo na nedostaten prevajalčev okus. Ta besedica in pa stavek, ki je unicum svoje vrste: «Vroč poljub je zadonel na mojih ustnicah».

✕

✕

Navedel sem vse te napake in hibe nekoliko podrobneje zato, da lahko drznejše vprašam Slovensko Matico, kako je mogoče, da tiska ta zavod podobne knjige? Ali pa, da povem še razločneje, kako je mogoče, da je natisnil ta zavod v preteklem letu kakovostno skoro izključno same take knjige? *Josip Vidmar.*

Sienkiewiczovi romani, I. Z ognjem in mečem. Povest iz davnih let. Iz poljščine prevel dr. Rudolf Molè. Ilustracije Olivove. V Ljubljani, 1923. Tiskovna zadruga. Izhajajo v snopičih po 4 pole. Snopič 1. in 2. po 7 Din.

Odkar se je pred tridesetimi leti z Mračetovim prevodom prvega dela slavne Sienkiewiczove trilogije med nami raznesla slava tega najbolj popularnega poljskega pisatelja, se je pri nas število prevodov njegovih del vedno bolj množilo in z njim vred krog čitateljev. Ker so ti prevodi po večini že razprodani, je samo pozdraviti namero, da se naj izdajo najvažnejši v novih izdajah in v novih prevodih. Želeti bi samo bilo, da bi ti prevodi bili boljši kot sta ta dva prva zvezka.

Mračetov prevod uživa pri nas sloves, da je v njem fino pogojen epični kronikalni stil, v katerem je vsa Sienkiewiczova trilogija napisana. Trebalo je torej — tako bi človek mislil — njegov prevod samo revidirati, popraviti eventualne napake in retuširati sintaktične posebnosti, ki jih je takratna doba vrnila našemu jeziku. Tako bi dobili nekaj boljšega kot je Mračetov prevod in bi v tej reči napredovali. Molè pa je krenil po drugi poti: izkušal je napisati popolnoma nov prevod. A priori te namere ne moremo obsojati — saj jo lahko opraviči končni efekt. Tega pa ob teh dveh snopičih — žal! — ni mogoče reči.

Molè pušča prav po nepotrebem in brez pravega razloga v svojem prevodu besede originala; tako dobimo pri njem stavke, ki so poprečnemu čitatelju neumljivi, ali pa dajejo zmisel, ki ga v originalu ni. Mirno prepíše besede, kakor: fantazija, invidia, modestia, adolescentia, diskrecija, majdan, ne da bi pomislil, kako mnogoobrazen je v stari poljščini — ki jo Sienkiewicz posnema! — pomen besede «fantazy»! Latinščina je integralen element stare poljščine, slovenščina pa ne! Mračè je take besede rabil, toda vestno jih je tolmačil pod črto! Pri Moletu (str. 12., 13.) in pri Mračetu nas sreča neki «hetman V.», v katerem bodo ljudje iskali ime, ki se začenja z «V». V resnici je to samo običajna poljska okrajšava za «hetman wielki», ki je po svojem činu višji kot «hetman polny». Drugod zavedejo Moleta v napake besede, ki so v poljščini enake ali podobne slovenskim, pa imajo drugačen pomen. Takoj na 7. str. ga je zapeljala poljska beseda «chronić», da je prevedel: «hranil (Mračè ima živil!) v divji stepi» namesto pravilnega «skrival v divje stepe»! Ali ni opazil, da se ta glagol v izvorniku veže z acc. pl., in ni pomislil, zakaj neki? «Tuman» ni «tema» (str. 15.), ampak «megla», «kącie» ni «koncu» (str. 109., ima tudi Mračè), amp. «kotu», poljska «pokora» je naša «ponižnost» (str. 110.), poljski «sejm» ni naš «sejem», amp. «zbor» (119.). «Kramny ataman» ni «kramov a.», kakor je mirno zapisal na str. 107., tudi ne «kramni a.», kakor stoji na sledeči strani, amp. «kramarski a.», kakor stoji pravilno nekaj vrst niže. Ali teh neskladnosti ni opazil vsaj pri korekturi? Večini nerazumljivi «kiji do kopij» (str. 108.) so prepisani po orig. «kije do spis». Poljski «kij» ni naš «kij» in poljski «do» nima enakih funkcij kakor naš. Pravilno bi bilo «ročniki (držaji) za kopja»! (V Moletovem prevodu mrgoli konstrukcij, v katerih je poljski «do» napačno postavljen nam. našega «k» ali «za.») Enako pravi orig. «hrastove palice» in ne «kiji» (str. 109.). Poljski «odbiwszy» ga je — kakor tudi Mračeta — zapeljal, da je napisal, da so trume «odbile vojskino zakladnico» (str. 110.), kar je neumljiva fraza; prav bi bilo «vlomile v». Nam. «vrat» nas na str. 118. osupne